

Б.А. Әрінова^{1*} , К.Н. Абилдаева²

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

²Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

* e-mail: baxit-a@mail.ru

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА О. БАЛЬЗАКТЫҢ «ГОБСЕК» ПОВЕСІН АУДАРМА ШЫҒАРМА РЕТІНДЕ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мақалада шығармаларының көбі француз провинциялары, кедейлер мен ақсүйектер өміріне арналып, әлеуметтік қайшылықтарды суреттеген философиялық новеллалар түрінде басылып шыққан Оноре де Бальзактың «Гобсек» повесін аударма шығарма ретінде оқытудың әдістемелік мәселелері қарастырылады. Қазақ әдебиетіндегі аударма шығармалардың мәдениет пен өркениеттің дамуына, оқырмандық қызығушылықтарының кеңеюіне тигізетін әсері, әдеби байланыс ретіндегі маңызы талданады. Қазіргі оқыту үдерісінде студенттердің шығармашылық қабілетінің дамуына, өздігінен проблеманы зерттей алуларына ықпал ететін инновациялық-технологиялық әдістерді тиімді қолдану арқылы өсімқор Гобсектің бейнесі талданып, туындының негізгі идеясы, көркемдік ерекшеліктері сипатталады.

Жоғары мектептегі қазақ әдебиетін оқыту әдістемесінде қолданылатын интербелсенді әдістердің шеңберінде басты кейіпкер Гобсектің бейнесін жан-жақты ашудың жолдары көрсетіледі. Философиялық, әлеуметтік проблемалық сұрақтарды талқылауда сыни ойлау мен диалогтік оқыту туралы әдіскер ғалымдардың пікірлері назарға алынады. Авторлар кейіпкер образын ашуда практикалық семинар сабақтарында пайдаланылатын әдістердің ішінде «Кейіпкерлер әлеміне» кесте жасау тапсырмасын үлгі ретінде қолданады. Сонымен қатар Бальзактың «Гобсек» повесінің негізгі идеясын толық меңгерту, кейіпкер бейнесін әр қырынан ашу мақсатымен жасалған төрт топқа берілетін топтық жұмыс тапсырмалары арқылы студенттердің сыни ойлауын дамытуға үлес қосарлық арнайы зерттеу жұмысы жүргізіледі. Мақалада сол сияқты Гобсек бейнесін ашуға қажетті сауалнама құрастырылып, студенттердің қол жеткізген оқу нәтижелері көрсетіледі. Экспериментке Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің 63 студенті қатысты. Мақалада эксперименттік жұмыстың нәтижелері берілген.

Түйін сөздер: көркем шығарма, аударма, кейіпкер, оқыту әдістемесі, сыни ойлау, диалогтік оқыту, тәсіл, дағды, т.б.

B.A. Arinova^{1*}, K.N. Abildayeva²

¹Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

²Kazakh National Women's Training University, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: baxit-a@mail.ru

Methodological features of the study of O. Balzac's novel "Gobsek" in higher education as a translated work

The article examines the social contradictions in Honoré de Balzac's story "Gobsek". Many of his works are devoted to the life of French provinces, poor and aristocrats and published in the form of philosophical short stories illustrating social contradictions. In the modern educational process the image of the moneylender Gobsek is revealed and analyzed with the effective application of innovative-technological methods of translated work, which contribute to the development of creative abilities of students, independent study of the problem of the main ideas, artistic features of the translated work.

Within the framework of interactive methods used in the methodology of teaching literature in higher school, the ways of comprehensive disclosure of the image of the main character Gobsek are shown. When discussing philosophical, social problematic issues, the opinions of methodological scholars on critical thinking and dialogical learning are taken into account. Among the methods used in practical seminar classes on the disclosure of the hero's image, the authors use the task in the form of graphics "Into the world of heroes". In addition, a special research paper is conducted, which promotes the development of students' critical thinking through group work given to four groups in order to fully assimilate the main idea of Balzac's story "Gobsek", revealing the hero's image from different angles. The article

also compiles a questionnaire necessary for the disclosure of the image of Gobsek and indicates the results of learning achieved by students. 63 students of the Kazakh National Women's Training University took part in the experiment. The article presents the results of experimental work.

Key words: work of fiction, translation, character, teaching methodology, critical thinking, dialogue learning, approach, skills, etc.

Б.А. Аринова^{1*}, К.Н. Абилдаева²

¹Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

²Казахский национальный женский педагогический университет, Казахстан, г. Алматы

* e-mail: baxit-a@mail.ru

Методические особенности изучения повести О. Бальзака «Гобсек» в высшей школе как переводного произведения

В статье рассматривается методика обучения литературе, на примере разбора социальных противоречий в повести Оноре де Бальзака «Гобсек». Многие произведения О.Бальзака посвящены жизни французских провинций, бедных и аристократов, были опубликованы в виде философских новелл, иллюстрирующих социальные противоречия. В современном учебном процессе раскрывается и анализируется образ ростовщика Гобсека с эффективным применением инновационно-технологических методов переводного произведения, которые способствуют развитию творческих способностей учащихся, самостоятельному изучению проблемы основные идей, художественные особенности переводного произведения.

В рамках интерактивных методов, применяемых в методике преподавания литературы в высшей школе, показаны способы всестороннего раскрытия образа главного героя Гобсека. При обсуждении философских, социальных проблемных вопросов принимаются во внимание мнения ученых-методистов о критических мышлении и диалогическом обучении. Среди методов, используемых на практических семинарских занятиях по раскрытию образа героя, авторы используют задание в виде графики «В мире героев». Кроме того, проводится специальная исследовательская работа, которая способствует развитию критического мышления студентов через групповую работы, предоставляемую четырем группам с целью полного усвоения основной идеи рассказа Бальзака «Гобсек», раскрытия образа героя под разными углами. В статье также составляется анкета, необходимая для раскрытия образа Гобсека, и указываются результаты обучения, достигнутые студентами. В эксперименте приняло участие 63 студента Казахского национально-женского педагогического университета. В статье приводятся результаты экспериментальной работы.

Ключевые слова: художественное произведение, перевод, персонаж, методика обучения, критическое мышление, диалогическое обучение, приемы, навыки и т. д.

Кіріспе

Жоғары оқу орындарында шетел әдебиетінің жауһарларын аударма арқылы ана тілімізде оқыту қазақ әдебиетінің әлемдік әдеби үдеріске енуіне ықпал етіп, әдебиеттер тоғысуында рухани байланыс тудырады. Болашақ филолог мамандарды дайындауда «Әлем әдебиеті» оқу курсының мазмұнында еуропа әдебиетінің танымал туындыларының қазақ тіліндегі аудармасын оқыту қазақ әдебиетінің көркемдік көкжиегін кеңейтіп, мәдениетаралық арнасын толықтыра түседі.

Мәдениетаралық рухани алмасулар адамзат баласының өмірлік тәжірибесінен жинақталған әдеби көркем мұраларды өзге халықтарға танытып, бірін-бірі байыту бағытында үздіксіз дамып отырған. Әр халықтың сөз өнерінің үздік үлгілері аударма арқылы танылып өркендейтінін М. Бах-

тин: «Өзге мәдениет басқа мәдениеттің көзімен қараған кезде ғана өзін толығырақ, тереңірек таныта алады... Бір мағына екінші, басқа мағынамен бетпе-бет келгенде өзінің терең сырын ашады: олардың арасында сол мәдениеттердің томағатұйықтығы мен біржақтылығын еңсеретін үн қатысу басталғандай болады», – деп пайымдайды. (Бахтин М., 1979.) [1]

Сөз өнері ретінде әдебиет басқа халықтар әдебиетімен аударма арқылы әдеби байланысқа түседі. Аударма танымдық рухани алмасу нәтижесінде мәдениет пен өркениеттің дамуына, адам баласының эстетикалық көркемдікке қол жеткізуіне, оқырмандық қызығушылықтарының кеңеюіне апаратын жол болып саналады. Әдеби байланыстар әлемдегі түрлі халықтар мәдениетінің жақындасуына, рухани қарым-қатынасының өркендеуіне үлкен үлес қосады. Бұл жайында атақты шығыстанушы ғалым,

академик Н.И.Конрад: “Ұлттық әдебиеттің өркен жаюы мен даму факторларының бірі – өзге халықтардың әдебиетімен өзара қарым-қатынаста, байланыста болу. Кез келген әдебиетте екі компоненттің болатыны белгілі. Бірі – сол елдің өзінде дүниеге келген төл туындылар, екіншісі – басқа елдерден енген кірме шығармалар. Осындай дүниелердің негізінде әдеби байланыстың рөлі ерекше көрінеді. (Конрад Н.И..1966.-519 с.) [2]

Аударма шығармаларды оқытуда қазақ тіліне аударылған туындының түпнұсқамен сәйкестігін салыстыру компаративистік әдіс негізінде айқындалады. Қазақ әдебиетін орыс тіліне, орыс әдебиетін қазақ тіліне және шетел әдебиетін қазақ тіліне аудару өткен ғасырдағыдай емес, бүгінгі таңда тікелей ана тіліміз арқылы жүзеге асады. Көркем аударма саласында жеткен шығармашылық ізденістердің нәтижесінде көптеген ағылшын, француз, неміс және т.б шетел әдебиеті қазақ тіліне аударылып, оқырмандар назарына ұсынылды. Мұндай аудармалардың ғылыми-теориялық негіздерін еліміздің ғалымдары өздерінің зерттеулерінде негіздеп дәйектеді.

Әдебиетке шолу

Әлем әдебиетін аудару мәселесін ғылыми негіздеп зерттеген Ш.Қ. Сәтбаеваның «XIX ғ. мен XX ғ. бірінші жартысындағы қазақ-еуропа әдеби байланыстары» (1971), М.Х. Маданованың «XX ғасырдағы қазақ-француз әдеби байланыстары және салыстырмалы әдебиеттану проблемалары» (1999), Б.Дуанинаның «Неміс прозасын қазақ тіліне аударудың өзекті мәселелері» (Астана,2004), Г.Хошаеваның «Ағылшын детективтерін қазақ тіліне аудару үлгілері» (Астана,2006), Б.Түсіпованың «Ағылшын тілді жазушылар әңгімелерін қазақ тіліне аударудың ұстанымдары мен тәжірибесі» (2008) сынды ғалымдардың еңбектерінде көркем аударма әдеби байланыстарды дамыту үшін қолданылатын бірден-бір әдіс екендігі тұжырымдалады.

Көркем аударма тарихында Ы. Алтынсарин, А. Құнанбаев, Ш.Құдайбердиев жол ашса, Ә.Бөкейхан, А.Байтұрсынұлы, Ж.Аймауытұлы, М.Жұмабайұлы сынды зиялылар жалғастырған көркем аударманың дамуында М. Әуезов, Ш.Сәтбаева, С.Ақтаев, М.Әкімжанов, А.Сұлтанов, Ж.Алтайбаев, З.Ақышев, Ә.Кекілбаев, Н. Ғабдуллин, Р.Нұрғалиев, Қ.Ысқақов, Ж.Ысмағұлов, Т.Жанұзақов, С.Шаймерденов,

Н.Келімбетов, Ә. Жұмабаев, К. Юсуп, З.Ахметов, С.Мұратбаев, Б.Нұржекеұлы, Г.Бельгер, Т.Медетбек, Қ.Қараманұлы, Д.Әшімханұлы және т.б әдебиеттанушы ғалымдар мен жазушылардың қолтаңбасы қалды.

Қазіргі аударма ғылымының теориясы мен практикасын ұштастырып зерттеушілер Ж.Дәдебаев, Ә.Тарақов, М.Маданова, А. Жақсылықов, Т.Есембеков, Г.Қазыбек, Л.Мұсалы, Е.Кәрбозов және т.б ғалымдардың еңбектерінде аталған саланың мәселелері жан-жақты қарастырылып, тікелей аудармаға назар аударылады. Басқа тілдегі әдебиетті өз тілінде тікелей аудару мәселесі кеңестік кезеңде белең алған болатын. Бұл істе М.Құрманов, Ғ.Мұқанов сияқты талантты аудармашылар легі басталып, бүгінгі күндері олардың ізін жалғастырушы Т.Зәкен, Д.Мәсімханұлы, Г.Түсіпова, Ә.Қапанұлы, Т.Толқынқызы, Д.Берікқажы, Ш.Жылқыбай, М.Ершу және т.б әлем елдерінің әдебиетін қазақшаға тәржімалап, әдеби байланысты жандандырып отыр.

Әлем халықтарының әдебиетінің бір-бірімен байланысуында, халықаралық ынтымақтастықтың дамуында аудармалардың маңызы зор екендігін Ә.Әбдіманұлының «Әдеби немесе көркем аударма дегеніміз – бір тілде жазылған әдеби туындыны екінші тілдің құралдары көмегімен оқырмандарға жеткізу және түпнұсқасының стильдік, көркемдік ерекшеліктерін, мейлінше, нақты сақтап көрсету, яғни аудармашы туындының образдық әлемін, автордың идеясын, позициясын және стилін нақты, дәл көрсете білуі» деген пікірімен саралаймыз. (Әбдіманұлы Ә., Әрінова Б., 2013) [3]

Қазақ аударматану ғылымының қоржынындағы еңбектердің қайсысында болмасын, түпнұсқа мәтіннен аудару жолдары ғылыми тұрғыда қарастырылып, көркем аудармаларға әдебиеттанушылық талдаулардың жасалуы теория мен практиканың ұштасуына мүмкіндік береді. Атап айтқанда, профессор Т.Есембековтің «Көркем мәтінді талдау негіздері» атты зерттеу еңбегінде көркем мәтінді аударудың жалпы филологиялық негіздері жүйелі түрде қарастырылған. Танымал ғалым Ә.Тарақовтың «Аударма психологиясы және мәдениеті», «Аударма әлемі», «Ауызша аударма» атты оқу құралдарында көркем аударма теориясы, көркем аударманың жанрлық түрлері терең талданады. (Тарақов, 2014) [4].

Көркем аударма саласындағы ғылыми ізденістер жоғары мектепте білім алушы болашақ

филолог мамандарға шетел әдебиетіндегі аударма шығармаларды оқытуға теориялық тұрғыда оның әдістемелік ұстанымдарын дидактикалық талаптармен сабақтастықта жүйелеуге негіз болады. Педагогикалық бағыттағы жоғары оқу орындарының шетел әдебиетінде арнайы оқытылатындықтан әлем әдебиетіндегі ғаламат туындылардың бірі француз әдебиетінің классигі Оноре де Бальзактың «Гобсек» повесін жан-жақты талдап, кейіпкер бейнесін ашу мақаламыздың мақсаты болып табылады.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Мақала жазу барысында зерттеу материалын, әдебиет көздерін жинақтау, саралау, жіктеу, топтау, салыстырмалы сипаттау, ұқсастыру, анализ және синтез сияқты теориялық әдістер; сұрақ-жауап, тәжірибелік зерттеу, тест, сауалнама және т.б. эмпирикалық әдістер қолданылды. Зерттеу нәтижелерін анықтап, олардың көрсеткіштерін жинақтауда өлшеу, өңдеу, нәтижелерді көрсету тәрізді математикалық-статистикалық әдістер пайдаланылды. Аталған әдістер студенттердің оқиганың басты кейіпкері Гобсектің күрделі бейнесін түсінуіне, аударма шығарманың мазмұнын философиялық-әлеуметтік тұрғыдан ұғынуына көмектесу және олардың прозалық шығарманы талдаудағы қабілетін тереңдету, логикалық ойлау дағдыларын дамытуда тиімділік танытты.

Зерттеу нәтижелері мен талдаулар

Танымал француз жазушысы Оноре де Бальзактың есімі реалистік және натуралистік бағыттардың негізін қалаушы және сол жолмен ХХ ғасырдың басындағы романдардың аясын кеңейткен жазушы ретінде әлем әдебиетінен орын алған. О.Бальзак жас кезінен әдебиетке құмар болады. Ж.Руссо, Ш.Монтескье, Ж.Мольер, Д.Дидро, Дж.Байрон, В.Скот, П.Гольбахтың шығармаларын қызыға оқып, жазушы болуды армандаған.

1823 жылдан бастап, Бальзак көркем шығарма жаза бастайды. Алғашқы тырнақалды шығармасы «Кромвель» поэмасы деп аталады. Алайда, бұл шығарманы қалың көпшілік қабылдамайды, сондықтан ол романтикаға бет бұрады. Бальзактың өмірінде материалдық қажеттілік пен тұрмыстың ауырлығы басым болған. Жұртшылық жылы қабылдаған, жазушыға мол табыс әкелген және оны таны-

мал еткен «Неке физиологиясы» (1829) романы болды. Содан кейін оның жазушылық атағы үздіксіз өсіп отырған. Бальзак француз әдебиетінің қорына «Луи Ламберт», «Тастанды әйел», «Полковник Шаберт», «Евгения Гранде», «Горио әке», «Серафит», «Лалагүлі», «Жоғалған иллюзиялар», «Цезарь Бирото», «Урсула Мирруе», «Елдік діни қызметкер», «Кедей туыстар», «Понс туыстары» «Қызыл мейманхана», «Беймәлім шедевр», «Әйелдер туралы этюд» «Шегірен былғары», «Адам комедиясы» және т.б. көптеген туындылар қалдырған.

Жазушының шығармаларының көбі француз провинциялары, кедейлер мен ақсүйектер өміріне арналып, сол кездегі Франциядағы әлеуметтік қайшылықтарды суреттеген философиялық новеллалар түрінде басылып шыққан. Қаламы төселіп, жазушылыққа әбден машықтанған Оноре де Бальзак бірте-бірте жазған романдарын біріктіріп, «Адамгершілік туралы этюдтер», «Философиялық зерттеулер» және «Аналитикалық зерттеулер» деген циклдік үш бөліктен тұратын «Адам комедиясы» атты әлемге әйгілі болған тамаша туындысын жарыққа шығарады.

Бальзактың өмірі мен шығармашылығы туралы австриялық зерттеуші Стефан Цвейг «Бальзак» атты кітабында: Ведущая черта Бальзака – его несокрушимая воля. Эта внутренняя стихия, как постоянно оказывается основной движущей силой на жизненном пути писателя», – деп жазушының қилы да қиын өміріндегі табандылығын дөп басып айтады. (Цвейг, Стефан. 1962.) [5].

Жазушының өмірі мен шығармалары жайында Ф.Шиллер, Л.Г.Бернштам, Е.Эткинд, Г.Храповицкая, А.Н.Анненская, В.Мильчина, Е.Петрова, С.Брахман, М.Е.Елизарова, Н.И.Муравьева, Е.П.Кучборская, И.И.Анисимов, Д.В.Затонский және т.б. шетелдік және орыс ғалымдарының зерттеу еңбектері бар. Аталған еңбектерде Оноре де Бальзактың жазушылық тұлғасы, шығармаларының тақырыбы мен идеясы, көркемдік кырлары мен композициялық құрылымы біршама қамтылған. Бальзак шығармашылығын әлем әдебиетінің классиктері Э. Золя, Ч. Диккенс, У. Фолкнер және орыс әдебиетінің көрнекті жазушысы Ф.М.Достоевский жоғары бағалаған.

Әдебиеттану ғылымында екі жазушының шығармашылықтарындағы ұқсастық туралы біршама зерттеулер бар. Бальзак шығармашылығының Достоевский туындыларына әсерінің

түрлі аспектілерін В.С.Нечаева, М.Фридендер, Р.А.Резник, В.А.Туниманова, Л.П.Гроссман және т.б салыстыра зерттеп қарастырған. Бальзак пен Достоевскийдің шығармашылық әлеміндегі үйлесімді көзқарасты «Творческий метод того и другого имеет одну очень существенную общую черту, характерную уже для нового, реалистического этапа развития мировой литературы. Бальзак ставит себе задачу изучить социальную картину общества, не оставив без внимания ни один тип, ни один характер. Достоевский, вышедший из недр «натуральной школы», направляет своё внимание на широкие слои «маленьких людей», «униженных и оскорблённых». Новаторство Бальзака и Достоевского заключалось в их умении проникать во внутренний мир человека» деген Н. Мамедханованың пікірімен дәйектеуге болады. (Мамедханова Н. Д., 2011.) [6]

Бальзак пен Достоевскийдің шығармаларындағы ұқсастық туралы келесі бір пікірді А.В.Кораблеваның: «В момент написания «Преступления и наказания» Достоевский во многом ориентируется на «Шагреневую кожу» Бальзака. Писатель активно пользуется приемом интертекста, поэтому при более глубоком изучении нельзя не заметить сходство в нравственно-этической проблематике двух романов, системе образов, а также существенную близость основных идеологических позиций Оноре де Бальзака и Ф. М. Достоевского» деген ойымен сабақтастырамыз. (А. В. Кораблева, 2020) [7].

Осындай көрнекті жазушының көркемдік әлеміндегі көрікті ойларының жоғары оқу орындарында оқытылатын «Әлем «әдебиеті» оқу курсының білім мазмұнында берілуі студенттерге шетел әдебиетін таныстыру және әдеби байланыстар туралы ұғым қалыптастыруды көздейді.

Оноре де Бальзактың шығармаларын орыс тіліне аудару Ф.Достоевскийден бастау алып, өткен ғасырдың әр жылдарында көптеген шығармалары аударылды. «Человеческие комедии» атты атақты шығармасын Ю. Верховский, И.Татарина, Н. Яковлева, О.Новикова, М. Петровский, Б. Грифцов, Н.Немчинова, Г. Рачинский және т.б аударды. Ал «Гобсек» повесін Н.Немчинова аударып, жұртшылыққа таныс етті.

Қазақ әдебиетінде О.Бальзактың шығармаларын қазақ жұртшылығына таныстыруда Ж. Есбатыровтың 1949 жылы «Памэла Жиро» пьесасын, Х.Өзденбаевтың 1951 жылы «Шегірен былғарысы» романын, «Горио атай»

Ә.Ахметовтің 1954 жылы «Горио атай» романын басып шығаруы маңызды болды. Бұл үрдіс әр жылдары жалғасын тауып отырды. 2011 жылы «Аударма» баспасынан Ж. Бісмағұловтың аударуындағы «Шегірен былғарысы» романы қайта басылып шықты.

Мақаламызға арқау болып отырған «Гобсек» повесін студенттерге тиімді әдістермен оқыту арқылы толық меңгерту жолдарын қарастыратын боламыз. Бальзак «Гобсек» повесінің бірінші тарауын алғаш «Ломбард» деген атаумен 1830 жылы ақпанда Fashion журналында эссе түрінде жариялаған еді. 1835 жылы бұл туынды «Париж өмірінің көріністері» деген жаңа басылымына, кейінен 1842 жылы «Адам комедиясының» бірінші басылымының «Жеке өмір көріністеріне» енгізіліп, «Гобсек» деген атпен шығады. (Кучборская Е.П. 1970.) [8].

Сөйтіп, бұл туынды «Ломбард», «Адвокат» және «Күйеуінің өлімі» деген тарауларға бөлінгенмен, шығарма желісін құрайтын негізгі тақырыптық эпизодтарға сәйкес келіп отырады. Бальзак өсімқор Гобсек бейнесі арқылы өз заманындағы қоғамды суреттей отырып, ақша мен алтынның қозғаушы күшіне айрықша мән береді. Ақшасыз адам өмірін елестету қиын болса да, бүкіл адамзат үшін басты құндылықты әркім әр түрлі түсінетіні белгілі. Осыған орай білім алушыларға шығарманың басты идеясын толық меңгерудің жолдарын қарастырып көрейік.

Қазіргі оқыту үдерісінде студенттердің шығармашылық қабілетінің дамуына, өздігінен проблеманы түсініп, зерттей алуларына ықпал ететін инновациялық-технологиялық әдістерді тиімді қолдану әдебиет сабақтарына қойылатын дидактикалық талаптар тұрғысынан дұрыс таңдалғанда пәнді оқыту әдістемесінің практикалық мәні арта түседі. Мысалы, сын тұрғысымен ойлау стратегиясын қолдану ортақ мәселені талдауда, өз бетінше мәтіндерді талдауда, ақпаратты іздеуде және оларды өңдеуде ұтымды деп танылады. Д.Халперн «Сыни көзқарас психологиясы» атты зерттеуінде қажетті нәтиже алу ықтималдығын арттыратын стратегияларды қолдану басымдылығына назар аударады. (Халперн Д, 2000.) [9]. Сыни ойлауды Ричард В.Павл екі толқынды қозғалыс ретінде сипаттап, оның «бірінші толқыны» көбінесе «сыни анализге» қатысты болып, ол сынауды қамтығанды таза, рационалды ойлау деп саралайды. Сын тұрғысынан ойлаудың тұжырымдамасын жасаған Д.Клустердің

еңбегінде] оның бес таңбалық белгілері қарастырылады. (Кластер Д., 2005.) [10.] Сыни ойлаудың қалыптасу деңгейлерін отандық әдіскер ғалым А.Әлімов бастапқы, орта, жоғары деңгейлерге бөліп қамтиды.(Әлімов А., 2009) [11].

Аударма шығармаларды оқытуда студенттердің сыни тұрғыдан ойлауын арттыра түсетін диалогтік оқытудың маңызы зор. Диалогтік оқыту әдісін қолданудың ұтымдылығы Д.Барнстың «Сұхбаттасудан оқыту бағдарламасына дейін» атты зерттеуінде жан-жақты қарастырылған. (Barnes D., 1976) [12]. Білім алушылардың логикалық ойлауын, өз бетінше сыни болжам жасай алуы Н.Мерсердің «Сөздер мен сана: бірлесіп ойлану үшін тілді қалай қолданамыз?» деген зерттеу еңбектерінде айтылған. (Mercer N., 2000) [13].

Бальзактың «Гобсек» повесін талдауда бұл әдісті қолдану студенттердің шағын топта ортақ проблеманы талқылауда бірге сыни ойлануларына септеседі, олардың сөз мәдениетін, сөйлеу әдебін дамытуға да көмектеседі.

Семинар сабақтарында білім алушылар өз бетінше мәтін таңдау, ақпаратты іздеу және оларды өңдеу дағдыларын меңгеріп, олардың сыни ойлауы белсенді түрде қалыптаса бастайды. Гобсек бейнесін ашуда практикалық сабақта «FILA кестесі», «Әдебиет лотосы», «Кейіпкерлер әлемі» сияқты әдістердің қолданылуы кейіпкер туралы ақпаратты толықтыра түсу үшін қажет тиімді әдістердің бірі. Сабақ барысында студенттер Гобсек бейнесіне қатысты мәліметтерді төмендегі кестеге толтыра алады (кесте 1).

1-кесте – Семинар сабақтарында кесте толтырады

Шығарма атауы, авторы	Кейіпкері	Гобсектің қандай жағымсыз қасиеттері мен қылықтары ұнайды?	Гобсектің қандай жағымды қасиеттері мен қылықтары ұнамайды?	Гобсекке ұқсағың келе ме, жоқ па? Себебін түсіндіріңіз.

Кейіпкер бейнесін ашуда әр топқа берілген сұрақтар мен тапсырмалар арқылы шығарма мәтінінің мазмұнын меңгергенін де анықтауға болады. Сұрақтардың мазмұны повестегі кейіпкерлер мен орын алған оқиғалармен өзара байланысып жатуы керек.

Оноре де Бальзактың «Гобсек» повесіндегі кейіпкерлер бейнесін толық ашу және шығарманы терең меңгерту үшін аталған әдістермен қатар студенттердің сыни ойлауын арттыру мақсатында зерттеу тапсырмаларын ұсына аламыз. Ол үшін студенттерді ЖИГСО әдісі бойынша «Психологтар», «Айыптау-

шылар», «Қорғаушылар», «Философтар», «Зерттеушілер» деген атаумен шағын бес топқа бөліп алып, басты кейіпкердің бейнесін талдауға арналған тапсырмалар үлестіріледі. Топ басшысы сайланады және тапсырманы орындауға 10-12 минут уақыт беріледі.

1-топ: «Психологтар».

Кейіпкер мүсініне қатысты сұрақтар:

1. Кейіпкердің портретін кестеге жазыңыз .
2. Автор кейіпкерді қалай суреттейді?
3. Гобсектің сыртқы түрі, жүріс-тұрысы немен салыстырылады?

Жазушының кейіпкерді сипаттауы

А) «Бет-әлпеті – «ай жүзді», сарғыш бозаруы алтын жалатылған күміс түске ұқсайды», бет-әлпеті қоладан боялғандай көрінді, терең әжімдер, «қалың қара қас», «шаш» тегіс әрі ұқыпты таралған, сұр күлгін түсті.
 Ә) «Сезімдері мен өмірі ескі құм сағаттағы құмның ағып жатқанындай үнсіз өтті». Гобсек «сыпайы, бірақ мәрмәр бағана сияқты суық және қатты» (Бальзак О.. 1982.- [14]

Топ мүшелерінің жауаптары:

Кейіпкердің сыртқы келбетін суреттеуде автор символдық белгі ретінде алтын, күміс, қоланың түсін басым көрсетеді, оның

көзін сусардың көзімен салыстырады. Сусар – адамдарға көп зиян келтіретін мейірімсіз жануар, бірақ оның ерекше әдемі жүні бар. Гобсек дауысын бәсеңдетіп, асықпай сөйлейді, ешқашан

эмоцияға беріліп толқып кетпейді. Өсімқордың портреті оның жан-жақты ішкі болмысын ашады. Автор Гобсек бейнесін сомдауда оның бойында әлеуметтік-адамгершілік белгілерінің нышандары бар екендігін де көрсетуге тырысады.

Топ басшысының қорытындысы: Жазушының пайымында, адамның мінез-құлқының қалыптасуы, өмір сүру жағдайлары қоршаған ортадағы әлеуметтік жағдайлармен анықталады. «Мен қоғамның табиғат сияқты екенін түсіндім» деп жазады ол осы шығармасының алғысөзінде.

2-топ: «Айыптаушылар»

Кейіпкердің жағымсыз мінездері бойынша сұрақтар:

1. Гобсек есімі қалай аударылады?
2. Гобсек өз клиенттеріне – ақсүйектерге қалай қарады?
3. Неліктен ол жалғыз тұрады?

Топтың жауабы: Басты кейіпкерге оның болмысын ашатындай мағыналы есімнің берілуі шығарманың көркемдік табиғатын танытады. Несие берушіге мұндай тектің берілгені таңқаларлық емес, француз тілінен аударғанда Гобсек «жұтқыншақ» дегенді білдіреді (gober – жұту, сек – құрғақ, кеуіп кету). Бұл кейіпкердің өмірлік ұстанымдарына сәйкес келеді. Өсімқор Гобсек үшін ақша – кәсіп қана емес, бүкіл өмірінің мәні. Ол несиеге ақшаны пайызбен береді. «Мен несиелерімнің елу пайызын аламын. Кейде жүз, екі жүз, тіпті бес жүз», – дейді Гобсек Дервилге.

Гобсек – суық қанды бопсалаушы. Ол ауқатты жанұяларды жіті қадағалап отырады, қиын сәтте олардың басына одан әрі зобалаң тудырады. Ең бастысы, Бальзак Гобсек сияқты адамдар өрмектің торындай бүкіл қоғамды шырмап алатынын, бірақ қоғамның өзі өсімқорлардан артық емес екенін көрсетеді.

Ол өте үнемшіл болған. Қарапайым бөлмесінде тамақты да өзі әзірлейді. Гобсек, арақашықтықты сақтайды, көбіне жалғыз жүреді. Өйткені, адамдармен араласса, ақша сұрайды деп ойлайды. Гобсек туыстарын көргісі келмейді, ол жалғыз өмір сүреді. Дервилді дос санағанымен, оған пайызсыз несие бермейді.

Топ басшысының қорытындысы: Сөйтіп, біздің ойымызша Гобсектің бойындағы жағымсыз қасиеттеріне сараңдық, баюға құмарлық, қатыгездік, мейірімсіздік, енжарлық, атақ-құмарлықты жатқызуға болады. Бальзак мұнда әлеуметтік жағдайлардың әсерінен адамдар арасындағы қарым-қатынаста материалдық қажеттіліктердің кейбір адамдар үшін

моральдық құндылықтардан биік тұратындығын көрсетеді.

3-топ: «Қорғаушылар».

Гобсек мінезінің жағымды қасиеттері бойынша сұрақтар:

1. Гобсектің жағымды мінез-құлық қасиеттеріне мысал келтіріңіз.
2. Гобсек бейнесі бойынша қорытынды жасаңыз.

Топтың жауабы: Гобсек адамдарды жақсы түсінетін. Әйел сұлулығын бағалай біледі, эстетикалық талғамы бар. Қоғамдағы бай адамдардың дәрменсіздігін дөп басып танитын. Олардың алдында Гобсек өзін әрқашан ерекше абыроймен ұстайтын.

Қорытынды пікір: Әдеби шығармада басты образдың бейнесі оның ішкі жан әлемін ашатындай көркемдікке құрылатындықтан автор оның ақша табу жолындағы жанкештілігін, пайдакүнемдігін, коммерциялық тәжірибесін, байқағыштығын, сондай-ақ эстетикалық талғамын, қандай жағдайда болмасын өзін – өзі ұстай білуін шебер суреттеп көрсетеді.

4-топ: «Философтар».

Гобсектің өмірлік философиясы бойынша сұрақтар:

1. Дервилдің пікірінше, Гобсекте қандай екі адам қатар өмір сүреді?
2. Гобсектің өмірлік философиясы туралы не айтуға болады?
3. Алтынның күші туралы Гобсектің тұжырымдарын тауып, оларға түсініктеме беріңіз.

Топтың жауабы: Гобсек бейнесі әлем және орыс әдебиетіндегі осыған ұқсас кейіпкерлер Мольердің Сараңы, Достоевскийдің Плюшкині, Гогольдің өсімқор кемпір Алена Ивановнасымен қатар тұратын образ болса, әдебиетте олар руханилықтан жұтан, адамгершіліктен алыс, тек қана қара басының қамын ойлап, байлыққа ғана бас иетін пасық жандар деп суреттеледі. Сол себепті Гобсекті оқырман жылы қабылдамайды. Дей тұрғанмен, философиялық тұрғыдан Гобсек өте ақылды, өзінің мақсатын анық түсінетін ойшыл адам. Мұны жазушының өзі де растайды.

Дервилдің айтуынша, «онда екі адам қатар өмір сүреді: сараң және философ, қарапайым және таңғаларлық жан». Жазушы Гобсектің типтік образ екенін көрсетеді.

Топ басшысының қорытынды пікірі: Реалист жазушы Бальзак Гобсектің баюға деген құштарлығын оның мінезінің шынайы ерекшеліктері үнемшілдік, асқан сараңдық, қаржылық есепті оңтайлы жүзеге асыру, борыш-

керлерге өзінің үстемдігін, дәулетті адам ретінде беделге ие болуға ұмтылу арқылы таныта алған.

5-топ: «Зерттеушілер».

Гобсектің өткен өмірі бойынша сұрақтар:

1. Кейіпкердің өткен өмірі туралы айтыңыз.
2. Бұл оқиға Гобсек бейнесін ашуда қандай рөл атқарады?
3. Гобсекті романтикалық қаһарман деп атауға бола ма?

Жауап: Аталған повестің мазмұны Гобсек образын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Алғашында, біз оны ерік-жігері, өмірге деген сүйіспеншілігі бар қарапайым адам ретінде көреміз. Анасы оны он жасында кемеге каюта баласы етіп орналастырғаннан бастап, жиырма жыл бойы әлемді шарлап кезіп жүреді. Ол көптеген ауыр сынақтарды, қорқынышты оқиғаларды, күтпеген жетістіктерді, романтикалық шытырмандарды, аш күндерді, тапталған махаббатты, тапқан, жоғалтқан байлықты, өміріне қауіп төнген жайларды басынан кешірді. Бальзак кейіпкерінің бастапқы капиталды қайдан, қалай алғанын ашып айтпайды, бірақ жазушы өсімқордың капиталын үлкенді-кішілі қылмыстардың есебінен жиналғанын меңзейді.

Топ мүшелерінің пікірі : Гобсектің өміріне талдау жасауда біз оның өткен өмірінің жұмбаққа, көптеген шытырман оқиғаларға толы болғанын байқадық. Повесте оның Парижге қайдан келгені, қалай байығаны, көтерілісшілермен қандай байланысы болғаны нақты ашып айтылмайды. Мұны романтизмнің белгілері деп білеміз. Гобсектің осындай бейнеге лайық болуы өзінің отбасының болмағандығынан да шығар. Мүмкін оның махаббаты ақшасы болмағандықтан бақытсыз болған шығар. Кедей болған соң, өзінің қадірсіз екенін, ешкімнің санаспайтындығын түсінген шығар.

Топ басшысының тұжырымы: Француздың ғаламат жазушысы Онеро де Бальзак бұл шығармасында ақша күшінің әлеуметтік әдет-ғұрыпқа, моральға, отбасылық қатынастарға, саясатқа, әділеттілікке, әлеуметтік және жеке өмірдің әр түрлі салаларына қаншалықты зиянды әсер ететінін дәйекті түрде көрсетеді. Шығарманың шарықтау шегінде барлық өмірлік мақсаты баюға ұмтылу болып, бойындағы адамгершілік құндылықтарынан айырылған бейнені көреміз.

Бұл талдау бір ғана әдістің төңірегінде болғанымен, кейіпкер бейнесін осылайша детальді талдау студенттердің сыни ойлауын ұштай түседі. Дәріс және семинар сабақтарында

көркем шығарманың табиғатын таныту оның біртұтас дүние екендігін көрсетеді. Шығарма – тұтас дүние. Ондағы оқиғалар да бір – бірімен өзара байланыста белгілі бір тәртіппен орналасуы тиіс. Бәрі ретімен қиысып жатуы керек. Тек сонда шығарманың құндылығы артады. Мысалы, О.Бальзак өзінің «Человеческая комедия» шығармасының құрылысы туралы былай деген: «Белгілі дәуірдің екі немесе үш мың типтік адамдарын бейнелеу – бұл аз еңбек емес, өйткені, сайып келгенде, әр буынның өкілі ретінде көрінетін типтер саны осындай, ал «Человеческая комедия» соншалық типтерді сыйғызбақ. Мұншама адамдар, характерлер, мұншама көп тағдырлар белгілі бір рамканы керексінеді, галереяларды керексінеді. Мұндай сөзді қолданғаным үшін маған кешірім жасар деймін. Осыдан барып менің шығарманың табиғи, жұртқа мәлім тараулары: жеке адамдардың өмірі, провинциялардың, париждің саяси, соғыс және село өмірлерінің сценалары келіп туады. Жалпы тарихты құрайтын барлық әдет – ғұрып, мінез – құлықтар жайындағы очерктер осы алты тарау негізгі ойға сай келеді. Оның әрқайсысының өз мағынасы, өз мәні бар және де адамзат өмірі дәуірін тамамдайды». (Бальзак, 2013.) [15]

«Гобсек» повесін жан-жақты талдау Бальзактың жазушылық таланты, суреткерлік шеберлігі өз дәуірінің әлеуметтік шындығын бейнелейтін оқиғаларды өзара қиыстырып, бір-бірімен қабыса сабақтастыра алуымен ерекшеленетіндігінің белгісі деп білеміз. Бұл ойымызды профессор Т.Ақшолақовтың «Суреткер – белгілі бір дәуір перзенті. Оның шығармашылығы сол дәуірдің сәулесі, көрінісі. Сондықтан жазушы шығармалары өз дәуірінің әлеуметтік тіршілігінен, арпалысынан оқшау болуы мүмкін емес. Бірде-бір шынайы суреткер өз заманынның саяси-әлеуметтік мәселелеріне үн қоспай, аралспай қалмақ емес» деген пікірімен дәйектейміз. (Ақшолақов Т., 1998) [16].

Сонымен қатар тапсырманы жинақтап түйіндеу үшін повестің мазмұны бойынша мынадай тест сұрақтары ұсынылды:

1. Гобсек шығармасын баяндаушы кім?
 - А) Автор
 - Ә) Басты кейіпкер
 - Б) Шығармадағы басқа кейіпкер
 - В) Бейтаныс кейіпкер
2. Шығармадағы басты кейіпкер Гобсек кім еді?
 - А) Жүргізуші
 - Ә) Тігінші

- Б) Дүкенші
В) Пайызға ақша беруші
3. Шығармадағы Гобсектің көмекшісі кім?
А) Дервиль
Ә) Эрнест
Б) Максим
В) Камилла
4. Гобсек бақытсыздық туралы не айтты?
А) Бақытсыздық – күнәлердің орнын толтыру
Ә) Бақытсыздық – ең жақсы ұстаз
Б) Бақытсыздық тез өтеді
В) Бақытсыздық ол көп ақша

Алынған жауаптарды жинақтау үшін фило-софғалым Ғ.Есімнің: «Айналама қарасам, өмірдің мәні ақшада ма? Мені осы сұрақ толғандырады. Бальзактың Гобсекін таныдым. Ол өз жұмысына адал, ісіне ұқыпты, бірақ «бақытсыз». Бақытсыз деп баға беріп отырған біз, себебі рухани құндылықтарды материалдық дүниеден жоғары қоятын кез келген адам солай ойлайды. Бальзактың Гобсекінің бақытсыздығының негізгі себебін рухани кедейлікте деп түсінемін. Бірақ, ол өзін бақытсыз едім деп тіпті де ойламайды» деген пікірін ой таразысына саламыз. (Ғарифолла Есім. – 2004. № 26(2864). [17]

«Шетел әдебиетінің тарихы» атты оқу құралындағы Бальзак шығармаларын оқытуға арналған бөлімде мынадай мәлімет беріледі: «Адам комедиясы» романының авторы оның мазмұнын жеке адамның, парижді тұрғындарының, саяси және әскери өмірдің көріністеріне қарай мынадай бөлімдерге бөлген:

1. Адамгершілік этюдтері;
2. Философиялық этюдтер;
3. Аналитикалық этюдтер.

Адамгершілік этюдтерінде Бальзак бұл шығарманың басты кейіпкері – өсімқор Гобсек, оның тегінің мағынасы туралы айтады. Оның кейіпкері шынында да, айдаһар жылан сияқты құрбандарын сұмдық пайыздармен тұншықтырып, олардың өздерімен қоса мүліктерін жұтады. Гобсекті жақсы білетін Дервиль: «оның жасы жұмбақ еді, бұл адам жассыз және жансыз автоматқа ұқсайды», деп оны вексельмен салыстырады». Гобсек орбазын талдауда студенттер бұл ойды жалғастырып, өздерінің пікірін ортаға салады. (Муталиева Р. М., Жумабекова Г. А, 2014) [18]

Кейіпкер мінезін талдау – әдебиетті оқыту әдістемесінің күрделі бір бөлігі. Кейіпкер бейнесін ашуда оған қатысты сұрақтарды дұрыс қоя білу шарт. Әдіскер ғалым Б.Сманов бұл жөнінде «Көркем шығармада жазушы идеясы

әдеби бейнелер арқылы жүзеге асады дейтін болсақ, оны оқушыға жеткізудің тиімді жолын таңдау, оқулық ізімен жалпылай баяндаудан аулақтап, көркем кейіпкер мінезінің өсу динамикасын жан-жақты ашып көрсетуде мәтіннің өзіне сүйене, қажет жерінде үзінділермен дәлелдеп, нақтылып жеткізуді мұғалім дағдылы машығына айналдырғаны абзал» деп пайымдаған. (Сманов Б.2010) [19].

Сабақты бекітіп, жинақтау үшін студенттерге «DEAL» әдісі бойынша «Қазіргі заманғы Гобсек: менің ойым» тақырыбында тапсырма беріледі.

D – Describe – баяндау, суреттеу (оқығанды, көргенді сипаттау, сынау, өлшеу).

E – Explain – түсіндіру (құбылыс немесе оқиға бойынша не білетіндерін суреттеу).

A – Analyse – талдау (ақпаратты талдау, қорытынды жасау, себептерін атау).

L – Links – байланыс (болжам, қорытынды жасау, өзінде бар біліммен байланыстыру).

Жоғары оқу орындарында шетел әдебиетін оқыту өзге елдің әдебиетін, мәдениетін танытып, студенттердің оқырмандық қызығушылықтарын оятады. Әдебиетті оқыту әдістемесінде студенттерге теориялық, тарихи-әдеби білім беру, әдебиеттанудың бір саласы ретінде аударма шығармалардың ерекшелігін таныту, адам характерін сомдауда қолданылатын әдістерді таңдай алуға машықтандыру оқытушының ізденісі, шеберлігіне байланысты ұйымдастырылатын шығармашылық жұмыс болып саналады.

Аударма шығармаларды оқытудың әдістемелік мүмкіндіктерін зерделеу мақсатында жүргізілген эксперименттік жұмыстың барысында біз төмендегідей нәтижелерге қол жеткіздік.

Зерттеудің эксперименттік-тәжірибелік нәтижелерін Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің 6В01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті мамандығының 302 тобынан – 34 студент, 303 топтан – 29 студентке өткізілген зерттеу бойынша беріп отырмыз. Экспериментке барлығы – 63 студент тартылды, оның 34 – і эксперименттік топтарда, 29-ы бақылау топтарында оқиды.

Эксперимент кезінде топтағы студенттердің бұл тақырыпты қаншалықты меңгергенін анықтау үшін арнайы сауалнамалық сұрақтар, тесттер, топтық жұмыстар, ауызша пікірлесу жүргізілді. Студенттер білімін саралау мақсатында «Аяқталмаған сөйлем» атты сауалнама орындалған тапсырмалардың қорытындысы төмендегідей (кесте 2).

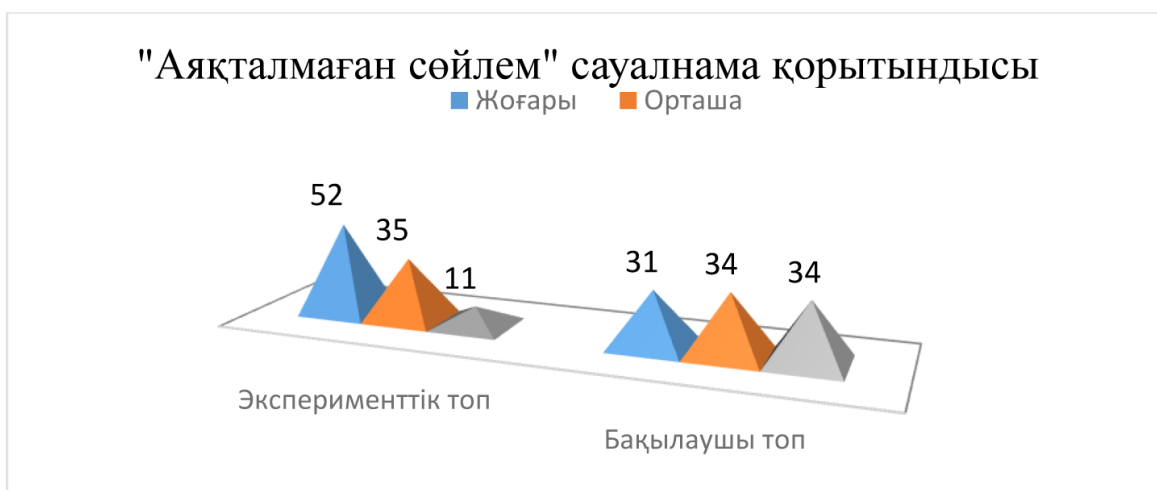
2-кесте – Сауалнама парағы

Студенттің аты-жөні _____	Жауаптар:	
	иә	жоқ
Сұрақтар:		
1. Аударма шығармаларды оқуды ұнатасыз ба ?		
2. «Гобсек» повесін түп нұсқасында оқыдыңыз ба?		
3. О.Бальзактың бұл шығармасында көтерілген мәселені қоғамдық- әлеуметтік деп санауға бола ма ?		
4. Гобсектің барлық ойы тек байлыққа ұмтылу ғана ма?		
5. Граф Эрнесто де Ресто Гобсек қайтыс болғаннан кейін әкесінің байлығын қайтарып алды ма?		
6. Дервиллдің: «Әйел белгілі бір шекараларды кесіп өткенде, ол үнемі үш қаһардың қолына түседі, олардың аты ұят, өкіну және жоқшылық...» деген сөздерімен келісесіз бе ?		
7.Автор шығармасында материалдық қажеттіліктердің кейбір адамдар үшін моральдық құндылықтардан биік тұратындығын көрсете алды ма ?		
8. Гобсек сияқты өсімқор адамдар бүгінгі таңда бар ма?		
9. О.Бальзактың кейіпкерінің әрекеті дұрыс деп ойлайсыз ба ?		
10. Сізге Гобсек бейнесін ашуға бағытталған тапсырмалар ұнады ма?		

Эксперименттік топтағы 20 респонденттің шығарманы жоғары деңгейде меңгергендігі байқалды. 12 студенттің жақсы жауап берген, 2 студент кейбір фактілерді шатыстырған. Бақылау тобындағы 9 респондент тапсырманы өте жақсы орындаған, 10 студент жақсы орындаған, 10 студенттің кейбір фактілер есінде қалмағандығы байқалды (сурет 1).

Жалпы тәжірибе кезінде эксперименттік топқа шығарманы студенттердің жақсы меңгеру

үшін жоғардағы тапсырмаларға жете назар аудару тапсырылды. Олар «Fila» кестесін толтырды, «Әдебиет лотосы», диалогтік оқыту әдістемесімен қатар түрлі топтық жұмыстар, шығармаға байланысты түрлі іздену жұмыстарын орындады. Ал бақылау тобына шығарманы оқып, сұрақтар дайындау берілді. Нәтижесінде бақылау тобында тапсырма орындауға студенттердің зейіні дұрыс қойылмағандығы байқалды.

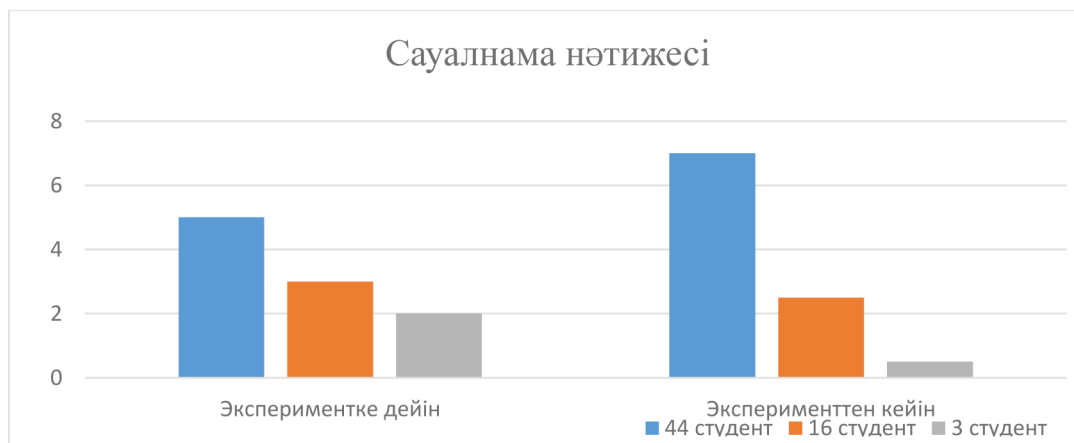
1-сурет – «Аяқталмаған сөйлем» сауалнама қорытындысы

Соңында екі топқа да бұл тапсырымаларды орындау қаншалықты пайдалы екенін білу мақсатында ауызша қорытынды сұрақтар қойылды.

Экспериментке дейінгі бұл көрсеткіштер 32 студент (50%) бұндай тапсырмаларды орындау шығарманы терең түсініп ұзақ мерзім есте сақтауға көмектесетін атап өтсе, 18 студент (30%) тек шығарманы оқумен ғана шектелетін (уақыт

тығыздығына байлынысты) тапсырмаларға жете көңіл бөлмейтіндерін көрсетті, 13 студент 18% аталған мәселеге қатысты қызығушылық танытпады.

Эксперименттен кейін 1- мәселе бойынша 44 студенттің көрсеткіші (20%) көтерілсе, 2- мәселе бойынша 16 студент қолдап 5% төмендеді, 3-мәселе бойынша 3 студент (5%) пікір білдірмеді (сурет 2).

2-сурет – Эксперимент нәтижесі

Эксперимент нәтижесінен аударма шығармаларды оқытуда инновациялық әдістерді қолданудың тиімділігін көре аламыз. Студенттердің шығармаларды талдауды қалыптастыру деңгейін бақылау, жұмысты зерттеудің барлық кезеңдерінде арнайы тапсырмаларды орындау арқылы жүзеге асырылды. Алынған мәліметтер ұсынылған әдістеменің оң нәтижелерін анықтауға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Аударма шығармалар әдеби байланыстарды нығайтып, әр түрлі елдер арасындағы мәдени ынтымақтастықты дамытуға ықпал етеді. Әлем әдебиетіндегі аударма шығармаларды оқытуда туындының тақырыбы, идеясы, композициясы мен сюжеті оқырманды қызықтыратындай болуы тиіс. Аударма шығармаларды таңдағанда олардың көркемдік ерекшеліктеріне, танымдық-тәрбиелік мәніне баса назар аударылады.

«Әлем әдебиеті» оқу курсы бойынша оқылатын көркем туындылар студенттерді әдебиеттер арасындағы байланысты түсіне білуге

жетелейді. Қазақ әдебиетінде әлем әдебиетінің үлгілерін теориялық-әдістемелік талдау жоқтың қасы. Сондықтан олардың ізденіп, кейбір әдебиеттерді өздерінің аударуы, әдеби талдаулар жүргізуі пәннің мақсатын жүзеге асыруда аса маңызды. Шетел әдебиетін қазақ аудиториясында оқыту біршама қиындықтар тудыратынын ескере келе, біз мақаламызда Гобсек бейнесін ашудың бірнеше әдістерін ұсындық. Сол сияқты мақалада кейбір шетел ғалымдарының пікірлерін аудармасыз берілуі айтылған ойдың түпнұсқасы арқылы шығарманың көркемдік құндылығын танытудан туындап отыр.

Қорыта айтқанда, өзі өмір сүрген дәуірдің шындығын шынайы суреттеп көрсеткен әлемдік әдебиеттегі ірі жазушы О.Бальзак шығармаларының адам өміріндегі маңызы қай заманда болмасын өміршеңдігін жоғалпақ емес. Оның шығармаларын қазақ тіліне аударып, қалың оқырманға тарту ету бүгінгі әдебиетшілеріміздің еншісінде десек, ал оны оқыту әдістемесін жасау болашақ әдебиет пен тіл мамандарының үлесі болып қала бермек.

Әдебиеттер

1. Бахтин М. Эстетика словесного творчества. М., 1979.
2. Конрад Н.И. Запад и Восток. – М.:Гл.ред, восточной лит.1966. –519 с.
3. Әбдіманұлы Ө., Әрінова Б. «Қазақ әдебиеті». 12-жылдық мектептің 11-сыныбына арналған қоғамдық-гуманитарлық бағытындағы байқау оқулығы /-Алматы: Мектеп, 2013
4. Тарақов Ә.С. Әлем әдебиеті және көркем аударма. Әл-Фараби атын. Қазақ ұлттық ун-ті... – Алматы : Қазақ университеті, 2014
5. Цвейг, Стефан: Молодая гвардия-1962. Перевод с немецкого Александра Голембы. Под редакцией Е. Закс. Выпуск 6 (320).
6. Мамедханова Н. Д. Взаимосвязь реализма О. Бальзака и Ф. М. Достоевского // Учёные записки ЗабГУ. Серия: Филология, история, востоковедение. – 2011. – № 2. –С. 76-79.
7. Кorableва А.В. Апогей Бальзаковского влияния: традиции О. Бальзака в романе Ф.М.Достоевского «Преступление и наказание» (на материале романов «Преступление и наказание» и Шлагреневая кожа) Духовно-нравственные основы русской литературы : сборник научных статей / отв. ред. А. К. Котлов. – Костромской гос. университет, 2020. – 206 с.
8. Кучборская Е.П. Творчество Бальзака. –М., 1970.)
9. Халперн Д. Психология критического мышления. СПб.,2000–С.512.
10. Клустер Д. Что такое критическое мышление. – М.ЦГЛ, 2005.
11. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғары оқу орындарында қолдану Оқу құралы.Алматы,2009. –328 бет
12. Barnes D.From communication to curriculum.Harmondsworth:Penguin, 1976.
13. Mercer N. Words and Minds: how we use language to think together. – London: Routledge, 2000.
14. Бальзак О. Предисловие к «Человеческой комедии» // Бальзак О. Собр.соч.: В 10т. – М., 1982.-Т.1. – С.37-50.
15. Бальзак, О. Гобсек /О.Бальзак ; пер. с фр. Н. И. Немчиновой. – Москва : Агентство ФТМ, Лтд, 2013. – 48 с.
16. Ақшолоақов Т.Шығарманың көркем айшықтарын таныту. Өңделіп, толықтырылған үшінші басылымы –Алматы: Рауан, 1998. – 288 б
17. Ғарифолла Есім. Қазақ әдебиеті. // Таным.– 2004. –№ 26
18. Муталиева Р. М., Жумабекова Г. А. Шетел әдебиетінің тарихы : оқу құралы/ Павлодар :Кереку, 2014. –179 б.
19. Сманов Б.Ө. Мектепте көркем шығарманы тлаудың ғылыми-әдістемелік негіздері:пед.ғыл.дисс. –Алматы,2010. –236 б.

References

- Bahtin M.(1979). Jestetika slovesnogo tvorchestva[Aesthetics of verbal creativity]. Moscow.(in Russian)
- Konrad N.I.(1966). Zapad i Vostok[West and East]. Moscow. (in Russian)
- Äbdımanūly Ө.,Ärınova B.(2013). «Qazaq ädebieti». 12-jyldyq mekteptiñ 11-synybyna arnalğan qoғamdyq-gumanitarlyq baғыtyndaғы baiqau oqulyғы[Kazakh literature]. Competition textbook in the social and humanitarian direction for the 11th grade of the 12th year school], Almaty: Mektep. (in Kazakh)
- Taraqov Ä.S. (2014). Älem ädebieti jäne körkem audarma.[World Literature and literary translation]. Kazakh University (in Kazakh)
- Cvejg,Stefan:Molodaja gvardija-1962. Perevod s nemeckogo Aleksandra Golemby. Pod redakciej E. Zaks. Vypusk 6 (320).[Zweig, Stefan: Young Guard-1962. Translation from German by Alexander Golemba. Edited by E. Zaks. Issue 6 (320).] (in Russian)
- Mamedhanova N. D.(2011). Vzaimosvjaz' realizma O. Bal'zaka i F. M. Dostoevskogo[The relationship between the realism of O. Balzac and F. M. Dostoevsky] // Uchjonye zapiski ZabGU. Serija: Filologija, istorija, vostokovedenie, no 2. , pp. 76-79. (in Russian)
- Korableva A.V. (2020). Apogej Bal'zakovskogo vlijanija: tradicii O. Bal'zaka v romane F.M.Dostoevskogo «Prestuplenie i nakazanie» (na materiale romanov «Prestuplenie i nakazanie» i Shagrenevaja kozha» Duhovno-nravstvennyye osnovy russkoj literatury : sbornik nauchnyh statej / отв. red. А. К. Kotlov. – Kostromskoj gos. universitet, [Korableva A.V. The apogee of Balzac's influence: the traditions of O. Balzac in F. M. Dostoevsky's novel "Crime and Punishment" (based on the novels "Crime and Punishment" and Shagreen Leather" Spiritual and moral foundations of Russian literature: a collection of scientific articles / chief editor A. K. Kotlov – Kostroma State University] (in Russian)
- Kuchborskaja E.P. (1970). Tvorcestvo Bal'zaka.[Works of Balzac], Moscow (in Russian)
- Halpern D.(2000). Psihologija kritičeskogo myshlenija[Psychology of Critical Thinking]. Saint-Petersburg. (in Russian)
- Kluster D.(2005). Chto takoe kritičeskoe myshlenie[What critical thinking is] M.CGL. (in Russian)
- Älımov A.(2009). İnterbelsendi ädisterdi joғary oqu oryndarynda qoldanu[Use of interactive methods in higher educational institutions].Almaty. (in Kazakh)
- Barnes D. R. From communication to curriculum //(No Title). – 1976.
- Mercer N. Words and minds: How we use language to think together. – Routledge, 2002.
- Bal'zak O.(1982). Predislovie k «Chelovecheskoj komedii» [Preface to The Human Comedy] ,Moscow
- Bal'zak, O. Gobsek(2013). O.Bal'zak, Moscow (in Russian)
- Aqsolaqov T.(1998). Şyғарmanyñ körkem aısqyqtaryn tanytu.Öñdelip, tolyqyrylğan üşinşi basylymy. [Presentation of the artistic aspects of the work. Edited and supplemented third edition].Almaty: Rauan. (in Kazakh)
- Ğarifolla Esim.(2004). Qazaq ädebieti.[Kazakh Literature] (in Kazakh)
- Mutaliev R. M., Jumabekova G. A.(2014). Şetel ädebiatınıñ tarihy : oqu qūraly[History of foreign literature: textbook],Pavlodar :Kereku. (in Kazakh)
- Smanov B.Ö.(2010). Mektepte körkem şyғарmany tldaudyñ ғылыми ädistemelik negızderi[Scientific-methodological study of artistic work at school basics](in Kazakh)